

FTAXP 06.71. 07
ЭОЖ 631.1

<https://doi.org/10.46914/1562-2959-2021-1-4-45-53>

Г.Ж. ЕСЕНОВА,*¹

э.ғ.к., профессоры.

*e-mail: g.esenova@tau-edu.kz

М.А. ИМАНГАЛИЕВА,²

докторант.

e-mail: zhanzhan8707@mail.ru

Ж.Д. ДӘУЛЕТХАНОВА,³

магистр, аға оқытушы.

e-mail: zhanar021@mail.ru

¹«Тұран-Астана» университеті, Қазақстан, Нұр-Султан қ.

²Қаржы академиясы Қазақстан, Нұр-Султан қ.

³Еуразия Гуманитарлық Институты, Қазақстан, Нұр-Султан қ.

ЛИЗИНГ ҚАЗАҚСТАН КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗІ РЕТІНДЕ: ТАЛДАУ ЖӘНЕ МӘСЕЛЕЛЕР

Андатпа

Мақалада Қазақстан экономикасының инновациялық-инвестициялық дамуының ең тартымды көздерін іздеудегі лизингтің маңызы көрсетілген. Шектеулі меншікті қаражат жағдайында кәсіпорындардың тиімді мақсаттарына жету үшін инвестициялық жобаларды қаржыландырудың қарыз көздерінің рөлі артады. Мұндай қаржыландыру көздері банктік кредиттеу, лизинг, факторинг және вексельдер шығару болып табылады. Лизинг ақылға қонымды стратегиялық қаржылық менеджменттің бөлігі ретінде қарастырылады, оны пайдалану кәсіпорынның негізгі өндірістік қорларын жаңартуға мүмкіндік береді, сонымен қатар коммерциялық кәсіпорынның қаржылық менеджментінің тиімділігін арттыруға қосымша мүмкіндіктер береді. Иелік етудің экономикалық шарттарының терең өзгеруі біздің экономикамызға материалдық базаны жаңарту әдістерін іздеу, енгізу және негізгі қорларды түрлендіру қажеттілігін талап етеді. Қазақстанның лизингтік қызметтер нарығын дамытудың негізгі үрдістеріне және оның инновациялық даму кешеніне талдау жүргізілді: лизингтік компаниялардың және лизингтік қызметтер нарығында ұсынылатын өнімдердің көптігі кәсіпорынды қаржыландыру стратегиясын таңдауға мүмкіндік береді. Экономикалық дамыған елдерде лизинг негізгі капиталдың жаңаруын жеделдету және технологиялық цикл ұзақтығын қысқарту арқылы экономикалық өсуді ынталандыру мәселесін шешу үшін қолданылады. Сондықтан лизингтің өндірістік әлеуетті дамытуды жеделдетуге бағытталған экономикалық саясаттың құралы ретіндегі ерекшелігі келесідей: лизинг негізгі капиталды жаңартудың жоғары қарқынының артуына әкеледі. Лизинг нарығының кеңеюі көбінесе экономиканың көптеген салаларында лизингті дамыту процесіне мемлекеттің белсенді қатысуына байланысты болды.

Тірек сөздер: қаржылық менеджмент, кәсіпорындар, қаржылық жағдай, бағалау, қаржылық лизинг, инвестициялық тартымдылық, экономика.

Кіріспе

Нарықтық экономикада болып жатқан серпінді өзгерістер кәсіпорындардың басшыларының жоғары назарын, жаңа әдістемелер мен әдістерді, қаржы ресурстарын басқару технологиялары мен тәсілдеріне инновациялық көзқарасты талап етеді.

Кәсіпорындардағы қаржылық менеджментті жетілдіру – Қазақстанның экономикалық тиімділігін арттыру әдістерінің бірі.

Қазақстандағы кәсіпорындардың қаржылық менеджментін басқаруды ұйымдастырудың өзіне тән ерекшеліктері бар:

- ♦ басшылықтың толық хабардар болуы және ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының қаржысын басқару жүйесін трансформациялау;

- ♦ өндірісті ұтымды ұйымдастыру, ынталандыру, жоспарлау және бақылау сұраныстарын белсенді қолдану;
- ♦ мемлекеттің шаруашылық жүргізуші субъектілерге және экономикалық секторды дамыту процесіне реттеуші әсерін төмендету үрдісі;
- ♦ билік органдары тарапынан өнеркәсіптік секторды басқарудың қаржылық менеджментінің прогрессивті құрылымдарын құру;
- ♦ меншік және шаруашылық жүргізуші субъектілер арасында қатынастарды бақылаудың тиімді жүйесін ұйымдастыру [1].

Кәсіпорындардағы қаржылық менеджмент қызметінің қаржылық ағындарын басқаруды бағалау бірқатар өлшемдерді саралауды қажет етеді. Қазақстанның барлық шаруашылық секторларында қаржы менеджментін оңтайлы жүргізу негізінде қаржылық ресурстарды тиімді басқарудың жаңа әдістемелерін талап етеді. Бұл ұйым қызметінің қаржылық тұрақтылығы мен дамуы үшін тиімді.

Негізгі ережелер

Қазақстан кәсіпорындарының қаржылық менеджментті дамытудың тиімді моделіне көшу бизнесті жүргізудің инновациялық жолдарын құруды талап етеді. Қаржылық менеджменттің тиімді және жылдам қарқынмен дамуы үшін белгілі бір жағдайлар жасау қажет. Бірінші шарт компания меншігінің құқықтық нысандарының кең ассортиментіне негізделген. Меншік нысандарының түрлері неғұрлым көп болса, қызмет неғұрлым кең және қаржылық менеджмент әр түрлі болады. Меншіктің әр түріндегі қаржылық менеджменттің заңнаманы, салық және бухгалтерлік есеп ережелерін ескере отырып, өзіндік ерекшеліктері бар екенін атап өткен жөн. Екінші шарт компания өзін-өзі қаржыландыру деңгейіне жетуі керек дейді. Айта кету керек, бұл қиын міндет, бірақ қаржы менеджментіне көмектесетін нәрсеге ұмтылу керек. Қаржылық менеджментті дамытудың үшінші шарты нарықтық баға туралы айтады. Нарық тауардың бағасын өзі қалыптастыруы керек, ал компания оны тек тауардың шарттары мен сұранысына байланысты түзетуі қажет. Қаржылық менеджменттің дамуына көмектесуі мүмкін төртінші шарт – бұл компанияның қаржы-шаруашылық қызметін нақты мемлекеттік реттеу. Яғни, ережелер заңмен реттелуі тиіс, заң жиі өзгертілмеуі керек, компания қаржы жүйесінде бейімделуге және тұрақтылықты орнатуға қабілетті болуы керек. Дамудың бесінші шарты егер еңбек нарығы (еңбек ресурстарында таңдау бар), капитал нарығы және өнім нарығы сияқты нарықтарда жетіспеушілік болмаса, қаржы менеджменті жақсы дамитынын көрсетеді [2].

Лизингтік қызметтегі стратегиялық қаржылық менеджмент – ұзақ мерзімді бәсекелестік артықшылықты қалыптастыруға, лизингтік қаржыландыру схемасының тиімділік деңгейін арттыруға, компанияның айналымын арттыруға бағытталған лизингтік компанияны басқару жүйесі. Бұдан басқа, ішкі қаржылық жағдайды басқару және қаржы ресурстарын тарту және лизинг түрінде инвестициялау бойынша сыртқы контрагенттермен қатынастарды дамыту жүйесі бар.

Стратегиялық үйлестіруші және катализатор мемлекеттің лизинг нарығында тиімді стратегиялық қаржылық менеджментке көшуінде шешуші рөл атқаруы керек. Компанияларда стратегиялық басқарудың негізгі функцияларын іске асыруды жеңілдетуді қамтамасыз ететін инфрақұрылымды қалыптастыру бастамасы жалпы мемлекеттік саясатқа негізделуі керек.

Материалдар мен әдістер

Логикалық талдау, индукция және дедукция, сандық және сапалық салыстырмалы талдау әдістері қолданылды.

Нәтижелер

Қазақстанда лизингтік қызметтің корпоративтік ортасында стратегиялық қаржы менеджментінің тиімді жүйесін құру үшін:

- ♦ лизингтік қызметке бейімделген стратегиялық қаржы менеджментінің тәсілдері мен әдістерін тәжірибеге енгізу;
- ♦ ұзақ мерзімді лизингтік келісімшарттарға салықтық жеңілдіктер беру;
- ♦ лизингтік компаниялардың топ-менеджментін кәсіби оқытуды стратегиялық басқару стандарттарына келтіру;
- ♦ макроэкономикалық талдау және болжамдау мүмкіндіктерін кеңейту;
- ♦ лизингте стратегиялық басқару жүйесін автоматтандыру бойынша бағдарламалық пакеттерді енгізу инфрақұрылымын құру.

Лизингтік қызметте компанияның ұзақ жұмыс процесінде қалыптасқан экономикалық қызмет факторларынан көрінетін стратегиялық құндылық маңызды рөл атқарады: имидж, бизнестің сыртқы серіктестерімен байланыс, тиімді жұмыс тәжірибесі, саланың практикалық аспектілерін тану. Инфрақұрылымның жаңа элементтерін біртіндеп енгізу, өзінің корпоративтік саясатында стратегиялық қаржылық менеджмент қағидаттарын іске асыратын компанияларды ынталандыру және көтермелеу қажет [3].

Лизингтік қызмет технологиялық күрделілікпен шектелген, осы жағдайларда компанияның бәсекеге қабілеттілігінің негізгі элементі дәйекті түрде дамыған тиімділік болып табылады, сондықтан бәсекелестік жағдайда компанияны басқару жүйесін құру кезінде лизингтік қызмет шеңберіндегі стратегиялық қаржы менеджменттің негізгі принциптеріне назар аудару басымдыққа ие болуы керек.

Бүгінгі таңда Қазақстанда қызметі әртүрлі бағыттағы 30 ірі лизингтік компания жұмыс істейді: экономиканы қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары шеңберінде жұмыс істейтін лизингтік компаниялар, екінші деңгейдегі банктердің еншілес кәсіпорындары болып табылатын лизингтік компаниялар және дистрибьюторлар құратын лизингтік компаниялар (1-кесте).

Кесте 1 – Қазақстанның лизинг нарығының негізгі параметрлері

Көрсеткіштер	2015 ж.	2016 ж.	2017 ж.	2018 ж.	2019 ж.
Ағымдағы лизинг қоржынының көлемі, млн теңге	167 651	186 339	243 287	286 211	350 296
Өсу қарқыны, %	16,7	21,0	30,6	17,6	22,4
Лизингтік компаниялардың жаңа бизнес көлемі, млн теңге	69 682	81 110	103 766	110 153	153 270
Өсу қарқыны, %	8,8	19,3	27,9	6,2	39,1
Лизингтік компаниялардың мәмілелер саны	2 662	3 227	3 922	2 572	2 047
Өсу қарқыны, %	17,2	27,0	21,5	–34,4	–20,4
Ескертпе – RAEX (РА Қазақстан сарапшысы) ЛК сауалнамасының нәтижелері бойынша [4].					

2015–2019 жылдары Қазақстанда лизингтік портфель көлемі мен лизингтік компаниялардың жаңа бизнес көлемі өсуінің оң динамикасы байқалады. Бұл үрдіс шикізат нарықтарындағы баға конъюнктурасының жақсаруымен байланысты, ол ел экономикасының жандануына, оның ішінде лизинг нарығына әсер етті. Лизинг нарығын дамытуға экономиканы, бірінші кезекте АӨК, өнеркәсіп және шағын және орта бизнес салаларындағы мемлекеттік қолдау бағдарламалары әсер етеді.

Бүгінгі таңда екі мемлекеттік компания Қазақстандағы лизинг нарығының жалпы көлемінің 90%-дан астамын алады. Алайда, ресми статистикалық ақпаратты осы компаниялардың аудиттелген қаржылық есептілігімен салыстыру мүмкін емес. Сонымен қатар, статистика әлдеқайда үлкен сандарды көрсетеді.

2019 жылдың соңында Қазақстанда жұмыс істеп тұрған 20-дан астам лизингтік компания болды. Үш лизингтік компания мемлекетке тиесілі, олардың біреуі енді лизингпен айналыспайды. Қалғандары жеке компаниялар, олардың 9-ы банктердің қатысуымен. Зерттеу нәтижесінде жеті ірі лизингтік компанияның аудиттелген қаржылық есебін қарастырдық, бағалау барысы бойынша қаржылық лизинг нарығының 95%-дан астамын алады (2-кесте). Қалған компаниялар іс жүзінде лизингпен айналыспайды немесе олардың қызметі біркелкі емес деген ұйғарым жасадық.

Кесте 2 – Күтілетін шығындар резервіне дейін қаржы лизингіне таза инвестициялар, миллион теңгемен

Компаниялар атауы	2016 ж.	2017 ж.	2018 ж.	2019 ж.
КазАгроФинанс	217 179	201 365	209 923	249 217
БРК-Лизинг	50 958	102 948	121 392	195 588
ТехноЛизинг	–	–	13 717	11 741
Қазақстан Иджара Компаниясы	3 143	5 850	6 956	7 092
Лизинг Групп	1 636	2 422	4 694	5 385
ForteLeasing	1 203	1 174	2 065	3 828
Аль Сакр Финанс	1 349	2 012	2 274	2 317
Жиыны	275 467	315 772	361 021	475 168
Мемлекеттік компаниялардың жиынтықтағы үлесі	97,3%	96,4%	91,8%	93,6%
Ескертпе – [5] әдебиет негізінде құрастырылған.				

2-ші кестеде келтірілген мәліметтер лизингтік қызметтер нарығындағы жалпы динамиканы бірнеше мемлекеттік компаниялар анықтайтындығын көрсетеді. Мемлекет меншік иесі болып табылатын лизингтік компаниялардың үлесі 2016–2019 жылдар аралығында 91%-дан астамын иеленетін екі мемлекеттік лизингтік компания жеңілдік шарттарымен (нарықтық бағадан едәуір төмен мөлшерлеме бойынша) қаржы лизингін толық ұсынады. Жеке компаниялар жеңілдетілген мемлекеттік бағдарламаларға ішінара қатысады. Мемлекеттік бағдарламаларға кірмейтін бизнес түрлері жеке лизингтік компанияларда нарықтық жағдайда лизинг алады. Бұдан басқа, исламдық қаржыландыру бойынша қызметтің Қазақстанда қосымша салық преференциялары бар. Осылайша, үздік 7 лизингтік компанияға исламдық қаржыландырумен екі компания кіреді. Екі ірі лизингтік мемлекеттік компаниялардың шаруашылық қызметін қарастырайық.

«ҚазАгроҚаржы» АҚ толығымен «ҚазАгро» ҰБХ-ға тиесілі. Өз кезегінде, ауыл шаруашылығы министрлігі ҚазАгроның жалғыз акционері болып табылады. Қақ қызметінің негізгі бағыты ауыл шаруашылығы өндірушілеріне лизинг негізінде ауыл шаруашылығы техникасы мен технологиялық жабдықтарға қолжетімділік беру жолымен Қазақстанда ауыл шаруашылығын дамытуды қолдау болып табылады. «ҚазАгро» АҚ жеке бизнеспен ғана жұмыс істейді, өйткені Қазақстанда мемлекеттік ауыл шаруашылығы өндірушілері жоқ. КАФ жылдық есебіне сәйкес, 2019 жылы компания 5893 бірлік ауыл шаруашылығы техникасын лизингке берген. КАФ лизинг портфеліндегі клиенттердің жалпы саны 2019 жылдың соңында 7 666 адамды құрады.

«ҚазАгродағы» тұтынушылардың саны ауыл шаруашылығы үшін өте аз, бірінші кезекте мұндай клиенттер ірі ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер болып табылады. Мысалы, 2019 жылдың соңында ауыл шаруашылығында 17 403 ауыл шаруашылығы кәсіпорны, 219 449 фермерлік және шаруа қожалықтары және 1 638 561 халық шаруашылығы болған. Яғни, ауыл шаруашылығындағы шағын және орта бизнес үшін лизинг беруге кәсіпорынның үлесін әлі де арттыру қажет [6].

«БРК-Лизинг» акционерлік қоғамы «Бәйтерек» ҰБХ» АҚ құрамына кіретін «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ еншілес компаниясы болып табылады. ҚДБ-Лизинг Қазақстанның Даму Банкі ұсынатын лизингтік қаржыландыру құралдарын кеңейту мақсатында құрылды. ҚДБ-Лизинг бірқатар мемлекеттік даму бағдарламалары шеңберінде лизингтік қызмет операторы болып жұмыс істейді. Компанияда лизингтік қаржыландыру нарықтық бағадан едәуір төмен пайыздық мөлшерлемелер бойынша жеңілдікті шарттармен толығымен жүзеге асырылады. БРК-лизингтің лизингтік портфелі ең шоғырланған. 2019 жылдың соңында компанияның 10 лизинг алушысы немесе байланысты лизинг алушылардың 4 тобы болды, олардың қалдықтары компанияның барлық лизинг портфелінің 48%-дан астамын құрады (лизинг портфелінің 39%-ы «Қазақстан темір жолы» тобы).

Қаржылық есептілікке сәйкес компанияның лизингтік портфелінің 47%-ы мемлекеттік компаниялар мен ұйымдарға тиесілі. 2019 жылы БРК-Лизинг барлығы 187 лизингтік келісімшартты қаржыландырды. Сонымен бірге, 2019 жылы лизинг портфелінің күрт өсуі негізінен мемлекеттік компаниялармен және жергілікті ұйымдармен ірі лизингтік мәмілелермен байланысты болды. Сонымен қатар, бұл мемлекеттік компания енді басқа да мемлекеттік компаниялар мен ұйымдарды қаржыландыруға мүдделі. Яғни, мемлекет өзін өте қолайлы шарттармен қаржыландырады [7].

«ҚазАгроҚаржы» АҚ лизингтің бизнес-үдерістерін басқару жұмысын келесі бағыттар бойынша жетілдіруде:

- ♦ кредиттік-лизингтік қызмет бойынша блок-схемалар ұйымдастырылды, онда өтінімдерді қабылдау мен жобаларды қараудан, лизинг заттарын сатып алудан проблемалық борышпен жұмыс істеу үдерістеріне дейін;

- ♦ лизинг заттарын сатып алудың жаңа регламенті әзірленді, бұл клиенттің қалауы бойынша сапалы лизинг заттарын уақтылы жеткізуге ықпал етеді. Лизинг нысанасын қалыптастыру процесі, оны жоспарлау, жеткізушілер базасын қалыптастыру, ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге лизинг нысаналарын жеткізу және беру сәті регламенттеледі;

- ♦ несие портфелінің сапасын арттыру және жұмыс істемейтін активтердің қалдықтарын азайту үшін проблемалық борышпен жұмыс істеу регламенті;

- ♦ лизинг нысанасына мониторинг жүргізу рәсімін жеңілдету және лизинг нысанасына қашықтықтан мониторинг жүргізу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін «лизинг нысаналарына мониторинг жүргізу» онлайн-режимінде лизинг нысаналарын түгендеу бойынша мобильді қосымша әзірленді;

- ♦ жобаларды сүйемелдеу регламентін жетілдірді, онда қарыз алушылардың қаржылық жағдайына мониторинг, құжаттарды ұсыну бойынша клиенттер үшін жүктемені төмендету рәсіміне өзгерістер енгізілді. Заңды тұлғаларды тексеру кезеңділігі жылына 1 рет өзгертілді, жобалардың жыл сайынғы кеңейтілген мониторингін жүргізу үшін қарыз алушыларды іріктеу өлшемшарттары қайта қаралды, лизинг нысанасын мониторингтеу шеңберінде қосымша бақылау рәсімдері белгіленді;

- ♦ скорингтік талдау негізінде әзірленген «Экспресс-лизинг» бағдарламасы клиенттің өтінімі бойынша барынша қысқа мерзімде шешім қабылдауға мүмкіндік береді және табысты растаусыз, қамтамасыз етуді ұсынусыз және қосымша комиссияларды төлеусіз техниканы сатып алуды көздейді. Клиентке қаржылық есептілікті, бизнес-жоспарды, банктер мен салықтар алдындағы берешек бойынша анықтамаларды ұсыну талап етілмейді;

- ♦ «Сенімді фермер» (адал қарыз алушылар үшін техниканы аванссыз лизингке беру), «Өз жемшөптері» (жемшөп дайындау және жемшөп жинау техникасының лизингіне аванс төмендетілді), «Мастер-лизинг» (шарттар жаңартылды және жақсартылды), «Экспресс-лизинг» (рәсімдер жеңілдетілді) арнайы бағдарламаларын дамытудың мынадай бағыттары бойынша клиенттер үшін жаңа азық-түлік желісі ұсынылды және қаржылық лизингтің стандартты шарттарына өзгерістер енгізілді [8].

Талқылау

Компанияның лизингтік қызметтерін дамытудың инновациялық бағыты тұтынушылық сұранысты арттырады, жаңа клиенттерді тартуға және актерлердің адалдығын арттыруға мүмкіндік береді, бұл елдің отандық фермерлерін қолдауға құнды үлес қосады. «ҚазАгроҚаржы» АҚ лизингтік қызмет көрсету бағдарламаларын белсенді дамыту серіктестер мен клиенттер

үшін қажетті компанияның тұрақты дамуының маңызды қозғалтқышы болып табылады. Бұдан әрі «ҚазАгроҚаржы» АҚ дамуының SWOT-талдауын қарастырамыз (3-кесте).

Кесте 3 – Swot-талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
<ul style="list-style-type: none"> - лизинг және кредит беру саласындағы тәжірибе; - лизинг қызметтерін ұсынудағы кәсіби тәжірибе және білікті кадрлар; - өңірлер бойынша икемді филиалдық желі; - шаруашылық техникасы мен жабдықтарын халықаралық және отандық өндірушілермен жақсы серіктестік қатынастар; - кәсіпорында тәуекелдерді басқарудың кешенді бағдарламасы; - корпоративтік басқарудың жоғары деңгейі және компанияның көптеген клиенттері; - ішкі және халықаралық деңгейде қарыз қаражатын тарту; - агросектордағы танымал бренд 	<ul style="list-style-type: none"> - өнеркәсіп саласында несие қоржынын қалыптастыру; - Бюджеттік қорландырудың болмауы салдарынан лизингтік өнімдерге сыйақының жоғары мөлшерлемесі. - лизингтік операцияларды басқарудың цифрлық процесінің жеткіліксіз деңгейі
Мүмкіндіктер	Қауіптер
<ul style="list-style-type: none"> - өнеркәсіп секторын мемлекеттік қолдау деңгейін және инвестициялық салымдар ағынын арттыру; - клиенттердің өтінімдерін басқарудың бизнес-процестерін жақсарту, лизингтік қызметтерге өтінімдерге онлайн-қызмет көрсетуге көшу 	<ul style="list-style-type: none"> - өнеркәсіптегі инвестициялық салымдарды және кредиттік өнімдер бойынша сыйақы мөлшерлемесін мемлекеттік субсидиялауға бөлінетін қаржы ресурстарын тиімді басқармау; - лизингтік операциялардың неғұрлым тиімді шарттары бар бәсекеге қабілетті лизингтік компаниялардың өсуі

SWOT-талдау қорытындылары бойынша «ҚазАгроҚаржы» АҚ-ның оң даму моделін атап өтеміз, ол мынадай факторларға байланысты:

- ♦ жеткілікті икемді лизингтік схема, ол Лизингтік компания лизинг алушының алаңдау-шылығының бір бөлігін өз мойнына алады. Лизинг беруші үшін артықшылық лизинг нысана-сын тіркеу және сақтандыру, техниканы жеткізуді қамтамасыз ету және оны белгілі бір уақыт кезеңі ішінде техникалық сүйемелдеу болып табылады;

- ♦ пайдаланылған техниканы қолдану мүмкіндігі, өйткені жаңа техниканың бағасы нарық-та айтарлықтай жоғары;

- ♦ кепіл заты шағын бизнестің дамуына ықпал ететін лизинг нысанасы болып табылатын клиентке артықшылық беріледі.

Лизингтік операциялар инвестициялық сұранысты ынталандыруға және Қазақстанның өнеркәсіптік секторының экономикасын дамытуға оң әсер етеді. Алайда, негізгі құралдарды жаңартуды талап ететін лизинг механизмі тиімді жұмыс істемейтінін атап өтеміз.

Қазақстанның лизинг нарығының дамуын тежейтін негізгі проблемалар мынадай фактор-лар болып табылады:

- ♦ лизинг берушілерден қаражаттың жеткіліксіз қаржыландыруы (қарыз қаражаты);
- ♦ кепілдердің өтімсіздігі, инвестициялық субсидиялар алуға арналған кедергілер;
- ♦ кәсіпорындардағы ақша ағындары тетігін басқарудың қаржылық аспектілерін жеткілік-ті білмеу;
- ♦ жұмыс істемейтін мәмілелердің өсуі, лизингтік қызметтердің тар ассортименті.

Қазақстан кәсіпорындарында лизингті дамытудың қозғалтқышы әртүрлі бағыттағы мем-лекеттік қолдау болып табылады.

Қорытынды

Талданып отырған мәселе тиімді менеджмент жүйесін құруды талап етеді, агроөнеркәсіп-тік сектор кәсіпорындарында басқарудың қазіргі заманғы технологияларын экономиканың осы саласының жұмыс істеуінің ерекше жағдайларына бейімдеу қажеттілігімен айқындалады.

Кәсіпорындардағы қаржы менеджментті басқарудың негізгі мәселесі – лизинг шарты бойынша аванстық төлемге қаражаттың болмауы. Бұл проблема елдің аграрлық секторын кеңейту және дамыту үшін тежеуші фактор. Лизингтік компанияларға келесі іс-шаралар ұсынылады:

- ♦ икемді сату және тәуекел стратегиясын құру;
- ♦ ауылшаруашылық сегментінің барлық қатысушыларымен іскерлік келіссөздер жүргізу: ауыл шаруашылығы министрлігі, жабдық жеткізушілер, астық сатушылар және тыңайтқыш сатушылар;
- ♦ коммерциялық банктер лизингтік операцияларды басқаруға қатыса алады, содан кейін олар жақсы қаржылық нәтиже бере алатын клиенттерге қол жеткізе алады.

Осылайша, Қазақстан кәсіпорындарының қаржысын басқару жүйесінің тиімділігін арттыру үшін, сондай-ақ олардың қызметінің инвестициялық саласында бірқатар шаралар жүргізу қажет, атап айтқанда:

- ♦ кәсіпорындардағы қаржы және шаруашылық қызметінің нәтижелерін анықтау кезінде қаржы менеджментінің ерекше әдістерін пайдалану;
- ♦ инвестициялау объектісін таңдау кезінде нәтиженің ықтимал нұсқаларын есептеу;
- ♦ қаржыны басқарудың барлық мүмкін нұсқалары бойынша күрделі бюджетті құру;
- ♦ меншік иелері үшін де, басқа инвесторлар үшін де қаржылық басқарудың ең оңтайлы, тиімді және экономикалық тиімді түрін таңдау мақсатында кәсіпорындардың ақша ағындарын басқарудың нұсқаларына тұрақты экономикалық бағалау және саралау жүргізу;
- ♦ қаржылық басқару жүйесін және инвестициялық қызметті қарастыру кезінде қаржылық тұтқаның әсерін ескеру.

Сондықтан, қазіргі кезеңде қаржылық менеджменттің дамуымен байланысты іс-әрекеттері өзгертін ортаның жаңа талаптарына сәйкес қаржылық менеджменттің функцияларын іске асыруға және міндеттерін орындауға бағытталған тұжырымдамалық ақпараттық модельді әзірлеуге бағытталуы керек; қаржылық менеджменттің барлық аспектілерін біріктіретін бірыңғай ақпараттық базаны қалыптастыру; болжанатын оқиғалардың белгісіздік деңгейін төмендету мақсатында негізгі параметрлер мен оларды қалыптастыратын факторлардың өзгермелі комбинацияларын құру.

Соңғы онжылдықта лизинг көптеген мемлекеттердің инвестициялық саясатының маңызды компоненттерінің біріне айналды. Лизингтік операциялардың өсу қарқыны, әдетте, макроэкономикалық көрсеткіштердің өсу қарқынынан асып түседі. Бұл лизингтік операциялардың қанықтылығы мен тармақталуы мемлекеттегі экономикалық қатынастардың дамуының дәлелі болып табылатындығымен түсіндіріледі. Көптеген кәсіпорындар негізгі қорларды жаңартуды, жұмыс істеп тұрған өндірістік қуаттарды техникалық жарақтандыруды және қайта жарақтандыруды, бәсекеге қабілетті техниканы, жаңа буын техникаларын енгізуді қажет ететін лизинг біздің елімізде кең таралуға тиіс, өйткені жаңа технологияларды енгізу тек заманауи жабдықтарда ғана мүмкін болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Дюзельбаева Г.М., Маляренко О.И. Роль лизинга в технологическом развитии агропромышленного комплекса Казахстана. Аграрный вестник Урала. – № 4(171). – 2018.
- 2 Methodological aspects of leasing: monography / Deruzhinsky V.E., Deruzhinskaya M.P., Pyatikop K.A. Novorossiysk. State Medical University by the name F.F. Ushakova, 2015, 162 p. – P. 42.
- 3 Leshchenko M.I. Fundamentals of leasing. Second edition, revised and enlarged. M. Finance and statistics, 2013. 215 p.
- 4 РА Қазақстан зерттеу сарапшысы. Аналитикалық шолулар: Лизинг // URL: <http://www.raexpert.kz>.
- 5 Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту Қаржы секторына шолу Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 1 тоқсан. URL: <https://finreg.kz/cont.pdf>
- 6 «ҚазАгроҚаржы» АҚ жылдық есептері. URL: <http://www.kaf.kz>
- 7 «БПК-Лизинг» АҚ қаржылық есептемесі. URL: <http://www.kdbl.kz>
- 8 «ҚазАгроҚаржы» АҚ 2011-2020 жылдарға арналған Даму стратегиясы // «ҚазАгроҚаржы» АҚ ресми сайты. URL: <http://www.kaf.kz>

REFERENCES

- 1 Djuzel'baeva G.M., Maljarenko O.I. (2018) Rol' lizinga v tehnologicheskom razvitii agropromyshlennogo kompleksa Kazahstana. Agrarnyj vestnik Urala. No. 04(171).
- 2 Methodological aspects of leasing: monography / Deruzhinsky V.E., Deruzhinskaya M.P., Pyatikop K.A. Novorossiysk. State Medical University by the name F.F. Ushakova, 2015, 162 p. P. 42.
- 3 Leshchenko M.I. Fundamentals of leasing. Second edition, revised and enlarged. M. Finance and statistics, 2013. 215 p.
- 4 RA Qazaqstan zertteu sarapşysy. Analitikalyq şolular: Liziñ // URL: <http://www.raexpert.kz>.
- 5 Qazaqstan Respublikasynyñ Qarjy naryğyn retteu jáne damytu Qarjy sektoryna şolu Qazaqstan Respublikasynyñ 2020 jylğy 1 toqsan. URL: <https://finreg.kz/cont.pdf>
- 6 «QazAgroQarjy» AQ jyldyq esepteri. URL: <http://www.kaf.kz>
- 7 «BRK-Liziñ» AQ qarjylyq eseptemesi. URL: <http://www.kdbl.kz>
- 8 «QazAgroQarjy» AQ 2011-2020 jyldarğa arnalğan Damu strategiasy // «QazAgroQarjy» AQ resmi saity. URL: <http://www.kaf.kz>

Г.Ж. ЕСЕНОВА,^{1*}

к.э.н., профессор.

*e-mail: g.esenova@tau-edu.kz

М.А. ИМАНГАЛИЕВА,²

докторант.

e-mail: zhanzhan8707@mail.ru

Ж.Д. ДӘУЛЕТХАНОВА,³

магистр, ст. преподаватель.

e-mail: zhanar021@mail.ru

¹Университет «Тұран-Астана», Казахстан, г. Нур-Султан

²Финансовая академия, Казахстан, г. Нур-Султан

³Евразийский гуманитарный институт, Казахстан, г. Нур-Султан

ЛИЗИНГ КАК ИСТОЧНИК ФИНАНСИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ КАЗАХСТАНА: АНАЛИЗ И ПРОБЛЕМЫ

Аннотация

В статье отражено значение лизинга в поиске наиболее привлекательных источников инновационно-инвестиционного развития экономики Казахстана. В условиях ограниченности собственных средств возрастает роль заемных источников финансирования инвестиционных проектов для достижения эффективных целей предприятий. Такими источниками финансирования являются банковское кредитование, лизинг, факторинг и выпуск векселей. Лизинг рассматривается как часть разумного стратегического финансового менеджмента, использование которого позволяет обновить основные производственные фонды предприятия, а также предоставляет дополнительные возможности для повышения эффективности финансового менеджмента коммерческого предприятия. Глубокие изменения экономических условий хозяйствования диктуют для нашей экономики необходимость поиска и внедрения методов обновления материальной базы и модификации основных фондов. Проведен анализ основных тенденций развития рынка лизинговых услуг Казахстана и комплекса его инновационного развития: большое количество лизинговых компаний и продуктов, предлагаемых на рынке лизинговых услуг, позволяет выбрать стратегию финансирования предприятия. В экономически развитых странах с помощью лизинга решается задача стимулирования экономического роста за счет ускоренного обновления основного капитала, сокращения продолжительности технологического цикла. Поэтому специфика лизинга как инструмента экономической политики, направленной на ускорение развития производственного потенциала, заключается в следующем: лизинг ведет к повышению высоких темпов обновления основного капитала. Расширение лизингового рынка во многом зависело от активного участия государства в процессе развития лизинга во многих отраслях экономики.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, предприятия, финансовое состояние, оценка, финансовый лизинг, инвестиционная привлекательность, экономика.

G.ZH. YESSENOVA,^{1*}

c.e.s., professor.

*e-mail: g.esenova@tau-edu.kz

M.A. IMANGALIEVA,²

PhD student.

e-mail: zhanzhan8707@mail.ru

ZH.D. DAULETKHANOVA,³

master, senior lecturer.

e-mail: zhanar021@mail.ru

¹Turan-Astana University, Kazakhstan, Nur-Sultan

²Financial Academy, Kazakhstan, Nur-Sultan

³Eurasian Humanities Institute, Kazakhstan, Nur-Sultan

LEASING AS A SOURCE OF ENTERPRISES FINANCING IN KAZAKHSTAN: ANALYSIS AND PROBLEMS

Abstract

The article reflects the importance of leasing in the search for the most attractive sources of innovative and investment development of the economy of Kazakhstan. In conditions of limited own funds, the role of borrowed sources of financing of investment projects for achieving effective goals of enterprises increases. Such sources of financing are bank lending, leasing, factoring, and issuing promissory notes. Leasing is considered as part of a reasonable strategic financial management, the use of which allows you to update the main production assets of the enterprise, as well as provides additional opportunities to improve the effectiveness of the financial management of a commercial enterprise. Deep changes in the economic conditions of management dictate the need to find and implement methods for updating the material base and modifying fixed assets for our economy. The analysis of the main trends of development of the leasing market of Kazakhstan and its innovative development: a large number of leasing companies and the products offered on the market of leasing services allows to choose the funding strategy of the enterprise. In economically developed countries, leasing solves the problem of stimulating economic growth by accelerating the renewal of fixed capital, reducing the duration of the technological cycle. Therefore, the specifics of leasing as an instrument of economic policy aimed at accelerating the development of production potential is as follows: leasing leads to an increase in the high rate of renewal of fixed capital. The expansion of the leasing market largely depended on the active participation of the state in the development of leasing in many sectors of the economy.

Key words: financial management, enterprises, financial condition, assessment, financial leasing, investment attractiveness, economy.